

СУЧАСНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ У СФЕРІ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

CURRENT ACTIVITIES OF STATE BODIES IN THE FIELD OF INTELLECTUAL PROPERTY PROTECTION

Світличний О.П., д.ю.н., професор,
професор кафедри цивільного та господарського права
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Розглянуто місце і роль державних органів у сфері охорони інтелектуальної власності України. Шляхом аналізу законів України, підзаконних нормативно-правових та наукових думок досліджено завдання та повноваження Міністерства економіки України та його структурних підрозділів: Український інститут інтелектуальної власності; Департамент розвитку сфери інтелектуальної власності та інноваційної діяльності, а також діяльність державних інспекторів з питань інтелектуальної власності. Звертається увага, що Міністерство аграрної політики та продовольства України та Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів покликані забезпечити охорону прав на сорти рослин та селекційні досягнення у тваринництві. Проаналізована специфічна діяльність Антимонопольного комітету України, Міністерства культури та інформаційної політики України, Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, Державної митної служби України, Служби безпеки України, Міністерства культури та інформаційної політики України та Державного агентства України з питань кіно.

Акцентовано, що Служба безпеки України покликана здійснювати контроль за додержанням підприємствами, установами, організаціями та підприємцями щодо такого специфічного об'єкта права інтелектуальної власності – комерційної таємниці, розголошення якої може завдати шкоди інтересам України.

Визначено основні організаційно-правові проблеми діяльності органів у сфері охорони інтелектуальної власності, які було пов'язано із створенням Національного органу інтелектуальної власності. На цій підставі проаналізовано наукові думки щодо майбутньої діяльності цього органу, статус якого був недостатньо конкретизований. Звертається увага на певні недоліки діяльності Державного агентства України з питань кіно та інших державних органів у сфері охорони інтелектуальної власності.

Ключові слова: держава, система, завдання, повноваження, контроль.

The place and role of state bodies in the field of intellectual property protection of Ukraine is considered. The tasks and powers of the Ministry of Economy of Ukraine and its structural subdivisions were investigated by analyzing the laws of Ukraine, sub-legal regulations and scientific opinions: Ukrainian Institute of Intellectual Property; Department of development of intellectual property and innovative activities, as well as activities of state inspectors on intellectual property issues. Attention is drawn to the fact that the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine and the State Service of Ukraine for Food Safety and Consumer Protection are called to ensure the protection of rights to plant varieties and breeding achievements in animal husbandry. The specific activities of the Antimonopoly Committee of Ukraine, the Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine, the National Agency of Ukraine for the Identification, Search and Management of Assets Obtained from Corruption and Other Crimes, the State Customs Service of Ukraine, the Security Service of Ukraine, the Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine and the State agency of Ukraine for cinema issues.

It was emphasized that the Security Service of Ukraine is called upon to monitor compliance by enterprises, institutions, organizations and entrepreneurs with regard to such a specific object of intellectual property rights – commercial secrets, the disclosure of which may harm the interests of Ukraine.

The main organizational and legal problems of the activity of bodies in the field of intellectual property protection, which were connected with the creation of the National Intellectual Property Body, were identified. On this basis, scientific opinions regarding the future activity of this body, the status of which is not sufficiently specified, were analyzed. Attention is drawn to certain deficiencies in the activities of the State Agency of Ukraine on Cinema and other state bodies in the field of intellectual property protection.

Key words: state, system, task, authority, control.

Постановка проблеми. Внаслідок прийняття постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання діяльності центральних органів виконавчої влади» від 17.02.2021 р. № 124 [1] та постанови Кабінету Міністрів України «Про перейменування Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України» від 21.05.2021 р. № 504 [2], Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України було перейменовано на Міністерство економіки України, як наслідок, було утворено Міністерство економіки України та Міністерство аграрної політики та продовольства України – два центральних органи виконавчої влади діяльність яких спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

Прийняття вказаних та інших нормативно-правових актів суттєво вплинуло систему державних органів та їх завдання у сфері охорони інтелектуальної власності, що потребує дослідження цього питання.

Аналіз останніх публікацій. Проблематика діяльності державних органів у сфері охорони інтелектуальної власності досліджувалась у працях І.В. Абдуліної, Г.О. Андрушка, Ю.Л. Бошицького, М.В. Гаєвця, В.В. Галунька, О.Ф. Дорошенка, О.М. Коротун, О.П. Орлюк, О.Ш. Чома-

хашвілі та ін., однак постійні зміни в системі державних органів активізують актуальність цієї статті.

Метою статті є дослідження діяльності державних органів у сфері охорони інтелектуальної власності в умовах сьогодення.

Виклад матеріалу дослідження. Відповідно до Положення про Міністерство економіки України, цей орган є головним у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності. Самостійним структурним підрозділом апарату Міністерства економіки України є Департамент розвитку сфери інтелектуальної власності та інноваційної діяльності Міністерства економіки України. Саме на цей орган покладено основні повноваження щодо виконання завдань міністерства.

Для реалізації завдань Міністерства економіки України щодо здійснення контролю та вжиття відповідних заходів за дотриманням суб'єктами господарювання вимог Законів України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ [3], «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування, матриць» від

17.01.2002 р. № 2953-III [4] та інших актів законодавства у сфері інтелектуальної власності.

У структурі Мінекономіки діють державні інспектори з питань інтелектуальної власності. Відповідно до Положення Про державного інспектора з питань інтелектуальної власності Міністерства економіки, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.05 2002 р. № 674 [5], державні інспектори з питань інтелектуальної власності діють відповідно до визначених у положенні прав та функціональних обов'язків стосовно державного контролю за дотриманням суб'єктами господарських відносин вимог законодавства у сфері охорони інтелектуальної власності, мають право складати протоколи, передбачені нормами вказаних ст. ст. 51-2, 164-13, 164-17, 164-18, 186-7 КУпАП [6].

У питанні охорони інтелектуальної власності слід звернути увагу на пп. 68-69 ст. 3 Положення про Міністерство економіки України, які вказують, що Мінекономіка здійснює координацію діяльності та контроль за дотриманням Національним органом інтелектуальної власності (НОІВ) законодавства у сфері інтелектуальної власності, використанням надходжень від справляння зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності [1]. Проте, відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України «Про Національний орган інтелектуальної власності» від 13.10. 2020 р. № 1267-р, функції вказаного органу виконує державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» [7], яке є складовою державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні і діє відповідно до Статуту [8].

У питання системи правової охорони інтелектуальної власності слід звернути увагу на розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.06. 2016 р. № 402-р, яким було затверджено Концепцію реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні. Концепцію передбачалося замінити трирівневою структури, запровадити дворівневу структуру державної системи правової охорони інтелектуальної власності, створивши на базі ДП «Укрпатент» НОІВ [9], з приводу створення якого на сторінках наукової і спеціальної літератури розвернулася широка дискусія [10; 11].

До цього варто додати, якщо аналізувати повноваження ліквідованої у 2017 році ДСІВ – колишній центральний орган виконавчої влади України, який реалізовував державну політику у сфері інтелектуальної власності, багато повноважень якого дублюється Мінекономіки, на відміну від якого положення Статуту НОІВ не дає чіткої відповіді, яке місце в системі державної охорони інтелектуальної власності повинен займати цей орган. Як наслідок він поки так і не створений.

Унаслідок певний пласт функцій публічного управління національного органу інтелектуальної власності дає підстави звернути увагу на той факт, що статус «національного» повинен передбачати забезпечення захисту інтелектуальної власності щодо всіх об'єктів права інтелектуальної власності, у тому числі й щодо охорони права інтелектуальної власності щодо селекційних досягнень у рослинництві (сорти рослин) та тваринництві (порода тварин) [12, с. 41].

До системи суб'єктів, що наділені міжгалузевими повноваженнями у сфері охорони інтелектуальної власності, слід віднести й інші органи. Серед яких найбільш широкими повноваженнями наділено Міністерство аграрної політики та продовольства України. Згідно п. 36 ст. 4 Положення про Міністерство аграрної політики та продовольства України, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 17.02.2021 р. №124, здійснює: державну науково-технічну експертизу сортів рослин як об'єктів інтелектуальної власності; координацію діяльності підприємств, установ, організацій, пов'язаної з визначенням сортових і посівних якостей насіння та сортових і товар-

них якостей садивного матеріалу, проведенням науково-технічної експертизи у сфері охорони прав на сорти рослин; уповноваження підприємств, установ або організацій на виконання окремих повноважень у сфері охорони прав на сорти рослин щодо проведення державної науково-технічної експертизи сортів рослин; державну реєстрацію суб'єктів плеємної справи у тваринництві, плеємних і підконтрольних тварин та селекційних досягнень у тваринництві [13].

Структурним підрозділом Мінагрополітики є Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів. Відповідно до Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 02.09.2015 р. №667, Держпродспоживслужба у сфері охорони прав на сорти рослин організовує та здійснює державний нагляд (контроль) за дотриманням юридичними особами вимог законодавства з охорони прав на сорти рослин у сфері виробництва, використання, зберігання, реалізації та розмноження садивного матеріалу сортів рослин; збереженість сортів рослин, реєстрацією ліцензійних договорів на їх використання та виплатою авторської винагороди; веденням первинного насінництва власниками майнових прав інтелектуальної власності та підтримувачами сортів рослин [14], а також здійснює інші повноваження.

Отже, основним завданням Мінагрополітики та Держпродспоживслужби є забезпечення охорони прав на сорти рослин та селекційних досягнень у тваринництві як об'єктів права інтелектуальної власності.

Закон України «Про Антимонопольний комітет України» від 26.11.1993 р. до завдань і повноважень цього державного органу із спеціальним статусом відніс захист економічної конкуренції, в тому числі шляхом протидії недобросовісній конкуренції [15]. Таку протидію у сфері недобросовісної конкуренції законодавець пов'язує, в тому числі із охороною об'єктів права інтелектуальної власності: комерційного (фірмового) найменування, торговельної марки, комерційної таємниці. Відповідно до положень статей 4-5 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07.06.1996 р. № 236/96-ВР, неправомірним є використання імені, комерційного (фірмового) найменування, торговельної марки (знака для товарів і послуг), рекламних матеріалів, оформлення упаковки товарів і періодичних видань, інших позначень без дозволу (згоди) суб'єкта господарювання, який раніше почав використовувати їх або схожі на них позначення у господарській діяльності, що призвело чи може призвести до змішування з діяльністю цього суб'єкта господарювання. Неправомірним використанням товару іншого виробника є введення у господарський обіг під своїм позначенням товару іншого виробника шляхом змін чи зняття позначень виробника без дозволу уповноваженої на те особи. До порушень прав інтелектуальної власності норми статей 16, 17, 18 вказаного закону відносять: неправомірне збирання комерційної таємниці; розголошення комерційної таємниці; схилення до розголошення комерційної таємниці; неправомірне використання комерційної таємниці [16].

Наведений перелік слід доповнити недобросовісною рекламою, яка може бути пов'язана із незаконним використанням об'єктів права інтелектуальної

власності на товарі та продукції введеної в господарський обіг, а також при здійсненні роботи та наданні послуги, що виникають у процесі виробництва, розповсюдження та споживання реклами відповідно до Закону України «Про рекламу» від 03.07.1996 р. № 270/96-ВР [17]. Крім того, наведений в нормах Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» перелік об'єктів права інтелектуальної власності, які підпадають під правову охорону, є неповним, таким об'єктом також може

бути географічне зазначення походження товару. Це може бути пов'язано як із найменуванням місця, що ідентифікує товар, так і назвою місця походження товару, як виду географічного зазначення, який означає найменування, що ідентифікує товар.

Урядовим органом державного управління є Державна митна служба України, яка діє відповідно до Положення про Державну митну службу України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 227 та вживає заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час провадження зовнішньоекономічної діяльності, недопущення переміщення через митний кордон України контрафактних товарів [18]. Конкретне визначення поняття «контрафактні товари», а також повноваження Державної митної служби України у сфері сприяння правовласникам, яким відповідно до закону належать майнові права на об'єкт права інтелектуальної власності у захисті прав інтелектуальної власності на митному кордоні, здійснюється щодо об'єктів авторського права і суміжних прав, винаходів, промислових зразків, торговельних марок, географічних зазначень, сортів рослин, компонування напівпровідникових виробів, а також заходів, яких вживає це орган до порушників прав інтелектуальної власності – деталізовано в Митному кодексі України [19].

Відповідно до п. 19 частини 1 ст. 4 Закону України «Про санкції» від 14.08.2014 р. № 1644-VII, одним із видів санкцій, які застосовуються до іноземної держави, іноземної юридичної чи фізичної особи, інших суб'єктів, які створюють реальні та/або потенційні загрози національним інтересам, національній безпеці, суверенітету і територіальній цілісності України, є заборона передання технологій, прав на об'єкти права інтелектуальної власності [20]. Органом, що забороняє передання технологій, прав на об'єкти права інтелектуальної власності є Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11.07.2018 р. № 613 [21] та у межах, визначених Законом України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» від 10.11.2015 р. № 772-VIII [22].

До системи органів державної влади у сфері охорони інтелектуальної власності слід віднести Міністерство культури та інформаційної політики України, яке відповідно до Положення про Міністерство культури та інформаційної політики України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16.10.2019 р. № 885, та вживає заходів для забезпечення захисту об'єктів права інтелектуальної власності, реалізації авторських і суміжних прав з питань [23].

Органом, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері кінематографії, де значною мірою порушуються авторські і суміжні права правовласників об'єктів права інтелектуальної власності, є Державне

агентство України з питань кіно, що діє відповідно до Положення про Державне агентство України з питань кіно, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.07.2014 р. № 277 [26], однак це Положення не містить жодного завдання цього органу, яке б стосувалося інтелектуальної власності на відміну від законів України «Про державну підтримку кінематографії в Україні» від 23.03.2017 р. №1977-VIII [24] та «Про кінематографію» від 13.01.1998 р. № 9/98-ВР [25], норми яких вказують на широкий спектр повноважень цього органу у сфері інтелектуальної власності.

Згідно п. 7 частини 1 ст. 24 Закону України «Про Службу безпеки України» від 25.03.1992 р. № 2229-XII [27] та Закону України «Про державну таємницю» від 21.01.1994 р. № 3855-XII [28], відповідно до якого СБУ здійснює контроль за додержанням порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв, що містять службову інформацію, зібрану у процесі оперативно-розшукової, контррозвідальної діяльності, у сфері оборони країни, сприяти у порядку, передбаченому законодавством, підприємствам, установам, організаціям та підприємцям у збереженні комерційної таємниці, розголошення якої може завдати шкоди життєво важливим інтересам України.

Враховуючи, що комерційна таємниця є «міжгалузевим інститутом в системі права та законодавства України» [29, с.67], розголошення якої може завдати шкоди безпеці держави, саме Служба безпеки України, функціонування якої також пов'язано з реалізацією публічного управління, виконує завдання щодо здійснення контролю у сфері охорони комерційної таємниці.

Наведений перелік державних органів у сфері охорони інтелектуальної власності не є повним. До них слід віднести органи Національної поліції та вітчизняні суди з розгляду цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення, які покликані забезпечити охорону і захист суб'єктивних прав правовласників об'єктів права інтелектуальної власності.

Висновки. З урахуванням викладених міркувань, можна дійти висновку, що в сьогоденні умовах розвитку науково-технологічних чинників, які нерозривно пов'язані із економічним розвитком держави, значну роль в правовому механізмі забезпечення охорони інтелектуальної власності відіграють органи державної влади, система, завдання і повноваження яких у сфері інтелектуальної власності зазнають постійних змін, що не завжди має виправданий характер, й іноді негативно впливає на стан охорони інтелектуальної власності. Це також стосується діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, який з різних причин, так і не може започаткувати свою роботу.

Незважаючи на виявлені недоліки в діяльності державних органів, сподіваємося, що в наш непростий і складний час, наша держава спроможна забезпечити охорону та захист суб'єктивних прав правовласників об'єктів права інтелектуальної власності, інтереси суспільства і держави – важливої сфери суспільних відносин.

ЛІТЕРАТУРА

- Деякі питання діяльності центральних органів виконавчої влади: постанова Кабінету Міністрів України від 17.02.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-2021>
- Про перейменування Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України: постанова Кабінету Міністрів України від 1.05.2021 р. № 504. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-perejmenuvannya-ministerstva-roz-a>
- Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 13. Ст. 64.
- Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування, матриць: Закон України від 17.01.2002 р. № 2953-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 17. Ст. 121.
- Положення Про державного інспектора з питань інтелектуальної власності Міністерства економіки: постанова Кабінету Міністрів України від 17.05.2002 р. № 674 (в редакції постанови 875 від 18.08.2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/674-2002-p>
- Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8074-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст.1122.

7. Про Національний орган інтелектуальної власності: розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.10.2020 р. №1267-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1267-2020-p>
8. Статут державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності: наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 04.02.2020 р. № 171. URL: <https://ukrpatent.org/atachs/statut-04022020.pdf>
9. Концепція реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України № 402-р 01.06.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-p>
10. Абдуліна І. Системний канибалізм: Мінекономрозвитку відверто нехтує розпорядженнями КабМіну. URL: <https://znaj.ua/politics/systemnyjkanibalizm-minekonomrozvytku-vidverto-nehtuye-rozporjadzhennamy-kabminu>
11. Рибчинський Є. Чергову корупційну нічку зареєстровано. Українська правда. 06.06. 2018. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/ribchinski/5b17c62fb7a4c/>
12. Korotun Olena. State system of protection of intellectual property: tendencies of development in modern conditions. *Recht der Osteuropaischen Staaten (ReOS)*. 2019. № 3. С. 38–42.
13. Положення про Міністерство аграрної політики та продовольства України: постанова Кабінету Міністрів України від 17.02.2021 р. №124. (в редакції постанови № 772 від 07.07.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-2021-p>
14. Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів: постанова Кабінету Міністрів України від 02.09.2015 р. № 667 (в редакції постанови № 115 від 09.02.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/667-2015-p>
15. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993 р. № 3659-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 50. Ст. 472.
16. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 р. № 236/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 36. Ст. 164.
17. Про рекламу: Закон України від 03.07.1996 р. № 270/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 39. Ст. 181.
18. Положення про Державну митну службу України: постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-p>
19. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.
20. Про санкції: Закон України від 14.08.2014 р. №1644-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 40. Ст. 218.
21. Положення про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів: постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2018 р. № 613. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/613-2018-p>
22. Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів: Закон України від 10.11.2015 р. № 772-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 1. Ст. 2.
23. Положення про Міністерство культури та інформаційної політики України: постанова Кабінету Міністрів України від 16.10.2019 р. № 885 (редакції постанови № 772 від 07.07.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/885-2019-p>
24. Про державну підтримку кінематографії в Україні: Закон України від 23.03.2017 р. № 1977-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 20. Ст. 240.
25. Про кінематографію: Закон України від 13.01.1998 р. № 9/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 22. Ст. 144.
26. Положення про Державне агентство України з питань кіно: постанова Кабінету Міністрів України від 17.07. 2014 р. № 277 (редакції постанови № 262 від 12.03.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/277-2014-p>
27. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03. 1992 р. № 2229-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. Ст. 382.
28. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 р. № 3855-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 16. Ст. 93.
29. Світличний О.П. Правове регулювання комерційної таємниці як міжгалузевого інституту в системі права та законодавства України *Право. Людина. Довкілля. Науково-практичний журнал*. 2020. Vol. 11. № 4. С. 67–74.